

**KESKUSTELUA
UUDESTA
PUOLUEESTA**

Katsaus

numero 1 1962

Reijo Wilenius:	Yhteiskuntamme olemassaolon kysymys
Kalervo Siikala:	Suomen Keskustapuolue ja 1960-luvun poliittinen murros
K. - G. Fogelholm:	Om Centerpartiets tillkomst
A. - V. Perheentupa:	Epäilyjä
Ralf Friberg:	Ennenaikaista
Pekka Laukkanen:	Tarvitaanko?
Jouko Tyyri:	Tunnuslauseita
Katsauksen 5-vuotiselta taipaleelta	
Raimo Antikainen:	Puolueeton Katsaus

KULTTUURI - POLITIIKKA - TALOUS

KATSAUS

Toimittajat: Reijo Wilenius (päätoimittaja), Raimo Antikainen

Toimitus ja tilaukset: Helsinki, Fredrikinkatu 36 B 36, puhelin 62 49 78

Vuositilaus 450. Irtonumero 90 mk.

Katsaus voidaan tilata käyttämällä Kustannusoy Tähystäjän postisiirtotiliä 94711 tai postista, kirjakaupoista ja asiamiehiltä.

Ilmestyy kuudesti vuodessa.

Kuudes vuosikerta.

Jokainen kirjoittaja vastaa itse kirjoituksensa sisällöstä.

Katsaus on saanut Suomessa oikeudet käyttää seuraavien tunnettujen ulkomaalaisten aikakauslehtien aineistoa: Preuves (Pariisi), Encounter (Lontoo), Der Monat (Berliini), Forum (Wien). Oikeudet on meille ystävällisesti välittänyt Kulttuurin vapauden kongressi (Congrès pour la Liberté de la Culture). Pyrimme tämän aineiston avulla, sikäli kuin tilamme sallivat, avaamaan lukijoillemme näkymiä yleismaailmalliseen kehitykseen.

Reijo Wilenius

YHTEISKUNTAMME OLEMASSAOLON KYSYMYS

1. Viime syksynä vaikutti siltä, kuin olisimme havahtuneet näkemään, millainen on nykyisen maailman todellisuus, millaisten voimien alla me elämme ja miten epävarma on vastaisuutemme kansakuntana ja ihmis-kuntana. Usealla taholla tajuttiin kansakunnan *sisäisen eheytyksen välttämättömyys*.

Mutta tämä vaatimus särkyi keskinäisiin syytöksiin, perinnäiseen puoluekieleen, ja jäi jokseenkin tehottomaksi. Tällä hetkellä olemme taas, kaksien vaalien paineessa, sekaantuneet puolitotuuksien ja keskinäisen väheksymisen verkkoon.

Moniin lienee kuitenkin, syksyn seurauksena, jäänyt pohjimmainen tunto siitä, että elämme ja tulemme elämään äärimmäisen vaikeata aikaa. Itse ihmisessä, ja suomalaisen yhteiskunnan koko ilmapiirissä täytyy tapahtua muutos, jos tahdomme tämän ja tulevan ajan kestää.

2. Tuntomme ajan raskaudesta ei saa jäädä epäselväksi ja voimattomaksi. Meidän on selvitettävä itsellemme, mistä on kysymys ja mitä voimme tehdä.

Tahdon aluksi toistaa eräitä näkökantoja, jotka Katsauksessa on jo aikaisemmin esitetty.

Maailmantapahtumilla on pintavaahtonsa ja verkkainen merenkäyntinsä. Kuuluisa amerikkalainen sosiologi C. Wright Mills osoitti jo vuonna 1959 teoksessaan «Kolmannen maailmansodan syyt», että maailmantapahtumien merenkäynti (ellei oleellista käännettä tapahdu) johtaa päivä päivältä varmemmin uuteen maailmansotaan.

Niin idässä kuin lännessä on toimittu siinä uskossa, että joukkotuhovälineiden kokoaminen ja jakaminen liittolaisille ylläpitää jonkinlaista turvallisuuden tilaa. Realistisesti katsellen on tämä uskomus, jota virallinen propaganda edustaa, hirvittävä harhakuvitelma. Mills osoittaa, että nykyaikaisen joukkotuhomateriaalin kokoaminen ja jakaminen *yhä useampiin käsiin* jatkuvasti lisää suursodan todennäköisyyttä.

Tilanteita, joissa ihmiskunta on sivunnut suursodan katastrofia, on esiintynyt jo useita. Vain osa niistä on tullut suuren yleisön tietoisuuteen. Suuret liittokunnat joutuvat toimimaan pakkotilanteessa, jos joku paikallinen tai sotilaallinen kuumapää tekee ratkaisunsa sodan hyväksi. Sopimusjärjestelmät laukeavat; mitä sitten seuraa, ylittää käsityskykymme.

Suomella on hyvin pienet mahdollisuudet säilyä kokonaan sellaisen myrskyn ulkopuolella. Siksi meidänkin on syytä, tarkkaavasti ja rauhallisesti, katsoa tilannetta silmiin.

Millsin mukaan on osa Amerikan hallitsevaa ryhmää vakuuttunut siitä, että sota on todennäköisin seuraus kommunistisen ja kapitalistisen järjestelmän kilpailusta. Näillä piireillä on vastineensa itäblokiissa, kuten osoitti Molotovin kirje viimeiselle puoluekongressille Moskovassa. On väitetty, että myös Kiinan johtohenkilöt pitävät sotaa väistämättömänä. Maailma on joutunut keskinäisen vihan ja epäluulon noidankehään.

3. On myöskin toistettava eräitä tosiasioita Berliinin kriisistä. Tämä kriisi näyttää etenevän rytmillisesti, ja on vaarallista kadottaa sen ääri-*viivoja* näkyvistä suhteellisen rauhantilan vallitessa. Kriisin huipentumat lienevät vasta edessäpäin.

Saksan itäisissä naapureissa pelätään, että Länsi-Saksa otollisella hetkellä voi laukaista NATO:n sotakoneiston toimimaan vaatimustensa hyväksi. *Tämä pelko* — aiheellinen tai aiheeton — on koko Berliinin kriisin taustalla. Sen *seuraamus* on vaatimus Itä-Saksan rauhansopimuksesta, jossa Saksan nykyiset rajat määrätään lopullisiksi ja jota siten pidetään ratkaisevana sulkuna Länsi-Saksan alueellisille vaatimuksille. Rauhansopimuksen eräs juridinen seuraus olisi se, että Itä-Saksa, itsenäisenä valtiona, saa valvontaansa kulkutiet Länsi-Berliiniin.

Siitä hetkestä lähtien, jolloin Itä-Saksa aloittaa suvereenin valvontansa Länsi-Saksasta Berliiniin johtavilla teillä, on sodan vaara läsnä päivästä päivään, *elleivät* länsivallat tunnusta Itä-Saksan oikeutta sellaiseen valvontaan. Lähinnä Länsi-Saksan ja Ranskan diplomatia työskentelee kaikin keinoin estääkseen sellaisen valvontaoikeuden tunnustamisen, kun taas Yhdysvallat on taipuvainen sen jossakin muodossa hyväksymään.

Meidän suomalaisten on hyvä tietää, että tähän tilanteeseen — rauhansopimus solmitaan, Itä-Saksa saa kulkuyhteydet valvontaansa, eikä Itä-Saksan itsenäisyyttä ja valvontaoikeutta tunnusteta — on tietävästi taottu vain yksi suunnitelma: kulkuyhteydet turvataan NATO:n panssarikolonnan avulla. Jos Varsovan liitto vastaa samoilla keinoilla, seuraa aseellinen konflikti.

Suomalaisten ei tarvitse ottaa kantaa näihin tosiasioihin, mutta *meidän täytyy ne tuntea*. Ei riitä, että ulkopoliittinen johtomme ne tuntee. Meidän on oltava kirkkaasti ja rauhallisesti tietoisia aktuaalisesta suursodan vaarasta Berliinissä. Siitä, että Berliinin kriisi ei ole huipentunut vielä äärimmilleen ja että kummassakin leirissä on voimia, jotka pitävät sotaa ennen pitkää väistämättömänä.

4. Olemmeko kansakuntana parhaalla tavalla varustautuneet uhkaavan myrskyn varalta?

On vastattava: me emme ole valmistautuneet siihen. En tarkoita sotilaallisesti valmistautumisen puutteita, ystävyys- ja avunantosopimuksen

velvoituksia silmällä pitäen, enkä väestönsuojelun puutteita, ydinasesodan todellisuutta silmällä pitäen. Tarkoitin niitä kahta pääasiallista repeämää, jotka tekevät yhteiskuntamme heikoksi kohtaamaan maailmantilanteen haasteita: toisaalta repeämä kaupunkilais- ja maalaisväestön välillä, mikä ilmenee ennen muuta maalaisliiton ja sosiaalidemokraattien talouspoliittisissa erimielisyyksissä; toisaalta syvin ja vaarallisin repeämä, joka ilmenee siinä, että noin neljännes kansastamme, SKDL:n äänestäjät, on tyytymätön vallitsevaan yhteiskuntaan.

5. SKDL:n kannatus Suomessa ei ole syntynyt tyhjästä, tai pelkästä inhimillisestä kateudesta, vaan sillä on reaaliset taloudelliset ja sosiaaliset *syynsä*. Tämän käsityksen vahvistaa sosiologinen tutkimus. Vain osa SKDL:n kannattajia on piintyneitä ideologeja, joita mikään olosuhteiden muuttuminen vapaan yhteiskuntamuodon puitteissa ei saa luopumaan käsityksestään, että vallankumous on välttämätön. On luultavaa, että SKDL-äänestäjien enemmistö — niin maaseudulla kuin kaupungeissa — on valmis antamaan kannatuksensa vapaalle yhteiskuntamuodolle, jos tämän puitteissa käydään tehokkaasti ja määrätietoisesti lieventämään heidän tyytymättömyytensä syitä.

Voimakas kommunistinen liike on aina vain *oire* jostakin — se on varoitus ja muistutus porvarilliselle kansanosalle, että yhteiskunnan rakentaminen on kesken. Ennen kaikkea se on muistutus siitä, että yhteiskunnan *hengessä* on korjaamisen varaa.

Näyttää siltä, että jatkosodan jälkeisinä rakentamisen vuosina eli porvarillisen kansanosamme keskuudessa todellista yhteisvastuun tunnetta yhteiskunnan puutteenalaisista. Silloisen kommunismivaaran havahduttamana se oli valmis uhrauksiin suomalaisen yhteisvastuuvaltion rakentamiseksi. SKDL:n kannatus heikkeni huomattavasti 1940-luvun lopulla.

Silloiset 'vaaran vuodet' sivuutettiin onnellisesti. Mutta 50-luvulla porvarillinen yhteiskunta antautui taas väärään turvallisuuden tunteeseen. SKDL:n kannattajakunta nähtiin vieraana, eristettynä aineksena yhteiskunnassa, eikä sen tyytymättömyyden poistamista nähty polttavana ongelmana. Yhteisvastuun politiikka vaihtui puolueiden intressipoliitikaksi. Hyvinvointi- ja yhteisvastuuvaltion rakentaminen jäi surkeasti kesken, osaksi siitäkin syystä, että sitä oli rakennettu ilman selvää näkemystä päämäärästä.

Sosiaalisen rakennustyön keskeneräisyys paljastui 50-luvun lopulla, laskusuhdanteiden aikana. En tarkoita työttömyyden ongelman käytännöllistä hoitamista — siinäkin oli avuttomia piirteitä — vaan itse *suhtautumista* siihen. Tämä suhtautuminen oli täysin vailla todellista kansallista yhteistuntoa.

Eräät romaanit, ennen muita Kaarlo Isotalon «Maantie», ovat jälkeinpäin näyttäneet niille jotka haluavat nähdä, miten vapaa yhteiskuntamme tähän ongelmaan suhtautui. Hätäaputyömaitten parakit olivat kommunismin idätyslaatikoita. Korkeasuhdanne näyttää taas, vuoden 1962 alussa, olevan kääntymässä laskuun. Haluan siksi uudelleen ajankohtaisina lainata Isotalon romaanista erään sosionomin sanat:

«Ja minä voin vakuuttaa, että suurin osa tämän maan ihmisistä on tuiki tietämätöntä siitä tilasta ja hädästä, mikä näitten työmaitten ihmisillä on. Tässä ei auta muu kuin se, että on herätettävä rehellisin osa kansasta näkemään kaikki tämä mädännäisyys — ennen kuin on liian myöhäistä».

Mikään ulkoinen toimenpide, työttömyysvakuutus tai muu, ei voi yksinään tätä ongelmaa ratkaista, ellei sitä kannalta todellinen yhteisvastuun asenne, kokemus *yhteisestä* hädästä, jonka lievittäminen on kaikkien *yhteinen* asia. Niin kauan kuin työttömät ja muut turvattomat tietävät olevansa vain yleisen nurinan säestämin pakkotoimenpitein

autettuja, he eivät tähän yhteiskuntaan juurru, oli se miten vapaa tahansa. *Eikä heiltä voi odottaa, että he kriisin hetkellä omalta osaltaan osoittaisivat kansallista yhteistuntoa.* Pikemmin heiltä voi odottaa päinvastaista asennetta.

Kesän 1958 vaalit ja niiden tulos, SKDL:n kannattajakunnan voimakas kasvu, oli looginen seuraus 50-luvun ahtaasta intressipolitiikasta. Oikein ymmärrettynä tämä tulos oli selvä varoitus porvarilliselle kansanosalle, ettei se voi enää jatkaa piittaamatonta untan. Miten tähän varoitukseen suhtauduttiin?

Vaalien jälkeen levisi yleiseen käyttöön eräitä iskulauseita, 'kommunismien vastustaminen' ja 'kansanvaltaisten voimien kokoaminen'. Näyttää siltä, että ne pikemminkin kaihtoivat näkyvistä todellisen ongelman kuin tarjosivat ratkaisun siihen. Vaikka kaikki 'kansanvaltaiset voimat' koottaisiin yhdeksi puolueeksi ja rintamaksi SKDL:n kannattajakuntaa vastaan, ei se hävittäisi jälkimmäisen kansanosan juurtumattomuutta ja tyytymättömyyttä yhteiskuntaamme, päinvastoin luultavasti lisäisi sitä.

Vain harvat — eräiden keskustapuolueiden edustajat — puhuivat v:n 1958 vaalien jälkeen 'kommunismien vastustamisesta' siinä asiallisessa merkityksessä, että porvarillinen kansanosa on herätettävä kommunismin *syiden* lieventämiseen ja poistamiseen. Tämä puhe — esim. Kalervo Siikalan kirjassessa «Kansallinen realismi» — ei saavuttanut tehokasta vastakaikua. Se olisi vaatinut uhrauksia siinä, missä oli totuttu vain ahtaiden intressien ajamiseen; se olisi vaatinut *koko politiikan ilmapiirin muuttumista*, määrätietoista siirtymistä intressipolitiikan kaudelta yhteisvastuun politiikan aikakauteen.

Silloinen suhteellisen rauhallinen maailmantilanne johdatti meidät uskoon, että 60-luvulla on mahdollista jatkaa vielä 50-luvun menetelmillä.

Nyt on maailmantilanne muuttunut.

6. Nyt tarvitaan ryhmittymä, joka ottaa suomalaisen yhteiskunnan eheyttämisen ensimmäiseksi tavoitteekseen ja joka näkee selvästi *eheyttämisen tien*, mikä ei ole jonkun puolueen tai kansanosan vastustamisessa, vaan suomalaisen yhteiskunnan rakentamisessa sellaiseksi, että *kaikki* suomalaiset voivat siihen juurtua.

On yhdentekevää, millaiseksi tämä ryhmittymä ulkopuolelta leimataan, ja se leimataan vielä monella leimasimella. Ei liioin ole ratkaisevaa, mikä poliittinen menneisyys on henkilöillä, jotka tähän ryhmittymään liittyvät — ovatko he olleet maalaisliittolaisia tai 'kodittomia liberaaleja'. Merkittävää on yksin se, tuovatko yksilöt, jotka tässä ryhmittymässä tulevat vaikuttamaan, uutta henkeä poliittiseen elämäämme, pystyvätkö he — ehkä viime hetkellä — vaikka hivenen verran paikkaamaan yhdistävällä keskustapolitiikalla yhteiskuntamme suurimpia repeämiä, maaseudun ja kaupungin välillä, yhteiskuntamme tyytymättömien ja porvarillisen kansanosan välillä, kykenevätkö he kääntämään kehityksen pyörää intressipolitiikasta yhteisvastuun ja yhteistyön politiikkaan. Tämäkin hiven voi merkitä kansamme säilymistä.

Haluan lainata kahden sosialidemokraatin, Pauli Burmanin ja Matti Niemisen, selkeänäköisen toteamuksen kirjasesta «Osakeyhtiö Isänmaa»:

«Suomen itsenäisyysajan sisäpolitiikan myrskyisyys monine vasta-kohtineen ei ole tarjonnut sovittellevalle keskustapolitiikalle paljonkaan mahdollisuuksia pysyvän, voimakkaan ryhmän luomiseen. Toisaalta voidaan sanoa, että sellaisen ryhmän puuttuminen on vaikuttanut nykyisen sekasortotilanteen muodoutumiseen. Nimenomaan juuri yhteiskunnallisten murroskausien vaiheissa on liberaalisen politiikan tehtävä tärkeä. Esimerkiksi siellä, missä vapaamieliset porvarilliset puolueet ovat kyenneet vaikuttamaan yhdessä sosialistien kanssa sosiaalilainsäädännön

kehitykseen, ei työväenkysymyksen kirein vaihe ole purkautunut yhteiskuntarauhaa uhkaavina ilmiöinä. Suomessa on taloudellissosiaalinen murroskausi parhaillaan kärjistymässä maatalouden ja teollisuuden kaksoisongelmana. Vahinko vain, että liberaalista keskustaa ei ole...»

Lause jatkuu: «ja että muodostamisyrietykset ovat päättäneet surkeasti.» Jos Suomen Keskustapuolueesta tulee vain yksi eturyhmä toisten joukkoon, sen tie päättyy surkeasti. Mutta sillä on mahdollisuudet olla jotakin muuta.

7. On tarkemmin määriteltävä se *eheytyksen tie*, jonka täytyy olla uuden ryhmittymän ensimmäinen tavoite.

Ensimmäinen askel on se, että yhteiskuntamme tyytymättömät kohdataan jälleen suomalaisina, saman yhteiskunnan jäseninä, joilla on juurtumattomuuteensa reaalisia syitä. Tässä ei ole yksipuolisesti nähtävä taloudellisia syitä, vaan myöskin porvarillisen kansanosan yleisessä *suhtautumisessa* piileviä syitä. Arvostuksen puute on eräs pääasiallinen juurtumattomuuden syy. Toinen askel on siinä, että käydään yhteishengen kantamalla politiikalla näitä syitä lieventämään ja poistamaan. Mutta silloin tarvitaan selvää näkemystä — selvempää kuin tähänastisilla keskustaryhmillä — yhteiskunnan rakentamisen päämäärästä.

8. Onko käytävä yhteishenkenne ja yhteiskuntamme pikaiseen parantamiseen vain siksi, että pelkäämme, mitä Suomen kommunistit vaativat ja hankkivat maailmantilanteen tihenevässä hämärässä?

Myös ilman tätä pelkoa, ja puolueohjelmista riippumatta, jokainen kantaa mielessään kuvaa siitä, millainen on yhteiskunta *ihmistä varten*. Pelkäämättä syytetä 'idealismista' yritän luonnehtia, miltä näyttää suomalainen yhteiskunta, jonka useammat kuin tällä hetkellä voisivat tuntea omakseen.

Ensiksikin on tavoitteena *kulttuurivaltio*, joka tarjoaa jokaiselle kansalaiselle, varallisuudesta riippumatta, vähintään 9-vuotisen sivistysprosessin. Samoin on korkeamman opinkäynnin oltava mahdollinen kaikille niille, joilla on siihen edellytykset.

Vapaan yhteiskunnan tärkein tunto-merkki on *henkinen vapaus*. Ellei tehokkaasti turvata yksityistä ja yksilöllistä luovaa työtä, josta henkiseen ja aineelliseen kehitykselle välttämättömät uudet ideat pursuavat, yhteiskunta luutuu ja kivettyy. Suomalaisen kulttuurivaltion rakentaminen on vasta ensi alussaan. Kansaan ja sen edustajiin ei ole vielä juurtunut tunnetta siitä, että vapaa luova toiminta ei ole yhteiskunnan koristus vaan *elinehto*.

Toiseksi on tavoitteena *oikeusvaltio*, demokratia. Hyvin toimiva demokratia edellyttää mahdollisimman monen yksilön aktiivisuutta ja aloitteisuutta yhteisten asioiden hoitamisessa. Se että meillä nykyään on huonosti toimiva demokratia johtuu ennen kaikkea passiivisuudesta, joka meihin on istutettu väärällä suhtautumisella politiikkaan.

Kolmanneksi on — taloudellisella alueella — tavoitteena *yhteistyövaltio*, joka ei väheksy yksityisen aloitteisuuden ja yritteliäisyyden luovaa taloudellista voimaa, mutta samalla takaa kaikille työntekijöille oikeuden taloudellisesti täysin turvattuun olemassaoloon. Tällä alueella on rakennustyö pahimmin keskeneräinen, koska todellinen yhteisvastuu heikoimmin turvatuista on puuttunut.

Kokonaisuutena näitä tavoitteita voi nimittää hyvinvointivaltioksi, tai jollakin paremmalla nimellä. Jos ne kerran ovat toteutuneet, voidaan odottaa, että tyytymättömyys vallitsevaa yhteiskuntamuotoa kohtaan on poikkeusilmiö.

9. Tämä on maailmantilanteen pohjalla meille kaikille osoitettu vaatimus, kenties viime hetkellä. On toivottavaa, että se toteutuu kaikkien puolueiden kautta. Mutta näyttää välttämättömältä, että jonkun ryhmän on se selvästi esitettävä.

I.

Joulukuun 19 päivänä 1961 astui julkisuuteen uusi puolue, Suomen Keskustapuolue — Finlands Centerparti. Sanomalehdistö sai tiedot tämän marraskuussa perustetun puolueen v.a. johtokunnasta samoin kuin sen kuusi kohtaa käsittävän ohjelmanjulistuksen.

Uusi puolue sai osakseen suurta julkista huomiota ja sen poliittista asemaa kommentoitiin lehdistössä verrattain laajasti. Aktiivisesti poliittikkaa harrastavien ja seuraavien kansalaisten keskuudessa kiinnostus oli vieläkin suurempi. Jo ensimmäisen viikon aikana julkisuuteen astumisesta puolue sai huomattavan määrän jäseneksi ilmoittautumisia.

Puolue valitsi toimihenkilönsä ja avasi puolue toimiston sekä jätti joulukuun 23 päivänä Helsingin vaalipiiriin keskusvaalilautakunnalle kaksikymmentä edustajaehdokasta käsittävän vaaliliiton perustamisasiakirjat. Helsingin vaalipiiriin lisäksi puolueen ehdokkaita on Uudemaan ja Etelä-Hämeen vaalipiireissä, vaaliliitossa maalaisliiton kanssa.

Puolueen ohjelmanjulistus on julkaistu, keskustelun pohjaksi, toisaalla tässä Katsauksen numerossa. Se muodostaa vain johdannon varsinaiselle puolueohjelmalle, jonka laatiminen tulee eduskuntavaalien jälkeen olemaan keskustapuolueen tärkein tehtävä yhdessä puolueorganisaation rakentamisen kanssa.

II.

Keskustapuolueen synty liittyy siihen poliittiseen murrokseen, jota Suomi parhaillaan elää ja jonka merkittävä taitekohta on edessä oleva presidentinvaali.

Presidentinvaali 1962 nähdään yleisesti suurena, yli puoluerajojen ulottuvana aatepoliittisena ratkaisuna, jota edeltänyt taistelu on ollut rajankäyntiä suomalaisen yhteiskunnan huomispäivän linjasta. 1900-luvun alussa syntynyt puoluejärjestelmämme on huonosti kyennyt mukautumaan uusiin poliittisiin tosiasioihin, sillä presidentinvaalin rintamalinjat kulkevat suurelta osalta puolueiden sisällä.

On ilmeistä, että 1960-luku tulee Suomen poliittisessa elämässä olemaan aatepolitiikan vuosikymmen, niinkuin 1950-luku oli etupoliitiikan vuosikymmen. Tämä aiheuttaa pysyviä muutoksia itse puoluejärjestelmässä, joka on vanhentunut ja tehoton.

Uuden aatepolitiikan tärkein vedenjakaja on Paasikiven-Kekkosen ulkopoliittinen linja. Suhtautumisessa siihen voidaan erottaa kolme erilaista tapaa. Sille voidaan antaa aktiivista tukea ja pyrkiä ankkuroimaan se kansalaisten tietoisuuteen Suomen rauhan ja itsenäisyyden parhaana takeena. Toiseksi sitä voidaan sietää enemmän tai vähemmän vilpittömästi käyttökelpoisen vaihtoehdon puuttuessa. Viimein tämä ulkopoliittikka ja sen moraalinen arvo voidaan pyrkiä tekemään

Motto:

»Aatteiden voitto on
organisointava.»

— R. T. Windle,
Labour-partyn
kansallinen asiamies.

kysymyksenalaiseksi ja nakertamaan siltä pohjaa jonkin, vielä näkymättömissä olevan vaihtoehdon hyväksi.

Niiden lukumäärä, jotka suhtautuvat Paasikiven-Kekkosen linjan ulkopoliittikkaan viimeksimainitulla tavalla, on vähäinen ja supistuu jatkuvasti. Siinä suhteessa vallitsee ulkopoliitikasta todellakin melkoinen yksimielisyys. Mutta kannattamisen ja sietämisen välillä on enemmän kuin aste-ero. Jännittyneessä kansainvälisessä tilanteessa, uhkaavien myrskypilvien noustessa taivaanrantaan, ei riitä Paasikiven-Kekkosen linjan ulkopoliittikan passiivinen sietäminen, vaan tarvitaan voimakasta, määrätietoista työtä sen hyväksi eduskunta- ja hallituspolitiikassa, julkisessa sanassa ja poliittisessa järjestötoiminnassa.

Samanlainen, vaikka vähemmän korostunut vedenjakaja, on suhtautuminen siihen talous-, sosiaali- ja kulttuuripoliittikkaan, mitä Suomessa on sodan jälkeen harjoitettu ja jonka merkeissä Suomi on kokenut ainutlaatuisen yhteiskunnallisen nousun kauden. Tämän suomalaisen *new dealin* (uuden jaon) saavutusten puolustaminen niitä voimia vastaan, jotka haluavat kääntää kellon takaisin 1930-lukuun, ja tämän rakennustyön jatkaminen on toinen kansallinen elinehto, josta sisäinen kestävyysemme riippuu yhtä paljon kuin kansainvälinen asemamme riippuu ulkopoliitikasta.

III.

Sosialidemokratian suuren luopumisen jälkeen 1957 tämä ulko- ja sisäpolitiikka on suurelta osalta levännyt presidentti Kekkosen harjoilla. Sen tueksi ei ole onnistuttu muodostamaan toimintakykyistä eduskuntaenemmistöä, vaan sen käytännöllinen toteuttaminen on jäänyt maalaisliiton ja sen kanssa yhteistyössä olevien heikkojen ja hajaisten keskustavoimien huoleksi. Vuosien 1957—58 vaikeudet pelottivat arat ja haparoivat pienet porvarilliset puolueet oppositioasemaan, joka oli aluksi taktillinen, mutta kehittyi nopeasti periaatteelliseksi penseydeksi sitä politiikkaa kohtaan, joka edellä hahmoteltiin. Tällä tiellä ovat sekä sosialidemokratia että pienet porvarilliset puolueet joutuneet pahan aatteellisen hajaannuksen ja laman valtaan, mutta ne ovat olleet kykenemättömiä politiikkansa korjaamiseen. Tosin Honka-operaatio luhistui, mutta johtopäätökset siitä ovat jääneet tekemättä.

Vuoden 1959 jälkeen noudatettu hallituspolitiikka on kuitenkin saanut yhä kasvavaa tukea uudistusystävällisesti ajattelevilta ihmisiltä yli puoluerajojen. Osoituksena tästä ovat kaikissa vaalipiireissä syntyneet laajapohjaiset Urho Kekkosen vaaliliitot.

Kun presidentinvaali on ohi, niillä kansalaisilla, jotka vastoin omien puolueidensa politiikkaa ovat äänestäneet Kekkosta, on ratkaistavanaan ongelma tulevasta poliittisesta kotipaikasta. Tarjolla on tietysti paluu takaisin entisiin puolueisiin. Tämä voi tuskin kaikkia tyydyttää. Päätös äänestää presidentti Kekkosen uudelleenvalinnan puolesta vastoin puolueen tai sen johdon kantaa osoittaa sellaista tilanearvion terävyyttä ja ennakkoluulottomuutta, että paluun entiseen täytyy tuntua jokseenkin vaikealta, varsinkin kun esim. kokoomuspuolueessa luopuu sarja puolueen parhaita ja arvostetuimpia voimia aktiivisesta politiikasta, näiden joukossa mm. varatuomari Päiviö Hetemäki, kunnallisneuvos Kyllikki Pohjala ja ministeri Oskari Lehtonen. Pankinjohtaja Junnila sensijaan jatkaa ja kaikesta päätellen hänen vaikutusvaltansa tulee kokoomusryhmässä riittävän vastapainon puuttuessa edelleen kasvamaan. Suomen kansanpuolue on jo sisäisesti hajonnut tavalla, jota ei käy peittäminen. Johdonmukaisesta ulkopoliittisesta asenteestaan ja ryhdyttyään vapaamielisyydestään tunnettu professori Veli Merikoski luopuu politiikasta sen sovittamattoman vastakohtaisuuden

vuoksi, joka on syntynyt hänen ja puoluejohdon välille hänen asetuttuaan kannattamaan presidentti Kekkonen. Ruotsalaisessa kansanpuolueessa Paasikiven-Kekkosen ulkopoliittikan näkertajana tunnettu ed. Georg C. Ehrnrooth näyttää yhä selvemmin valmistautuvan puoluejohdon täydessä suojeluksessa kaappaamaan tämän suurten perinteiden mutta hoipertelevan nykyhetken puolueen johtoonsa.

Oikeistopuolueiden luisuessa yhä enemmän oikealle on keskustaan jäänyt tuntuva tyhjiö erityisesti mitä tulee asutuskeskusten äänestäjiin. Hajanainen ja riitainen vasemmisto ei kykene tätä tyhjiötä täyttämään. Sosialidemokraattinen puolue jatkaa eduskuntavaaleissa luopumisen politiikkaansa. Sos.dem.liitto korostaa vanhan työväenliikkeen vasemmistolaista perintöä keskustapolitiikan asemesta. Aktiivisimmin pyrkii asutuskeskusten poliittisesti kodittomista saamaan otteen SKDL. Sen mahdollisuuksia heikentää kuitenkin taloudellisesti hyvien aikojen lisäämä luottamus suomalaiseen demokratiaan ja kommunistisen liikkeen sisäinen käymistila.

IV.

Poliittisesti kodittomien joukko ei rajoitu niihin, jotka ovat aatepoliittisista syistä irtautuneet tai irtautumassa vanhoista puolueistaan. Yhä voimistuva yhteiskunnallinen muuttoliike on synnyttänyt toisen suuren poliittisesti kodittoman ryhmän.

Suomalainen yhteiskunta teollistuu ja kaupunkilaistuu, niinkuin muutkin kehittyvät yhteiskunnat. Maaseutu ja maatalous luovuttavat vuosittain huomattavan määrän parhaassa työiässä olevaa väestöä kaupungeille ja teollisuudelle.

Tähän valtavaan muuttoliikkeeseen joutuneen väestönosan suurena vaikeutena on juurettomuus, orpouden tunto vieraassa ympäristössä. Maaltamuuttajien jäsenyminen eheällä tavalla siihen uuteen ympäristöön, missä he ja heidän lapsensa tulevat elämään, vaatii toimenpiteitä sosiaalipoliittikan ja talouspolitiikan, erityisesti asuntopolitiikan alalla. Muuttajille on taattava kaupungeissa täydet kansalaisoikeudet ja estettävä heidän joutumisensa saalistajien armoilla olevaksi uudeksi kaupunkilaisproletariaatiksi. Jos tässä tehtävässä epäonnistutaan, 1960- ja 1970-luvun valtavat muuttoliikkeet tulevat kokoamaan asutuskeskuksiin sellaisen vihan, katkeruuden ja pettymysten patoutuman, joka saattaa tuhota suomalaisen yhteiskunnan.

Senvuoksi on tarpeellista ajaa määrätietoisesti maaseudulta asutuskeskuksiin muuttavien asiaa, antaa heille uusi poliittinen koti ja työskennellä asutuskeskusten ja maaseudun välisen suhteen palauttamiseksi ystävyyden, luottamuksen ja yhteisen edun käsittämisen pohjalle niiden ristiriitojen sijaan, jotka 1950-luvun kärjistynyt eturyhmäpolitiikka on jättänyt jälkeensä.

Tämän ongelman poliittista ratkaisua on vuoden 1958 jälkeen etsitty mm. ajatuksesta muuttaa maalaisliiton nimeä siten, että maaseudun poliittisessa ilmapiirissä kasvaneille mutta asutuskeskuksiin muuttaneille kävisi mahdolliseksi jatkuvasti lukeutua suurimpaan keskustapuolueeseemme. Tämä ajatus on kuitenkin osoittautunut epärealistiseksi tai ainakin ennen aikaiseksi, sillä sen toteuttaminen saattaisi vakavasti heikentää maalaisliiton mahdollisuuksia käydä suomalaisen yhteiskunnan puolustustaistelua köyhyyttä, katkeruutta ja toivottomuutta vastaan syrjäseuduilla ja maalaisoloissa.

V.

Suomen Keskustapuolue on perustettu, jotta aatepoliittisen muroksen ja yhteiskunnallisen muuttoliikkeen juuriltaan repäisemät kan-

salaiset voisivat löytää uuden poliittisen tyyssijan ja näin antaa tarmonsaa ja taitonsa yhteiskunnan rakentamiseen.

Puolue ei kuitenkaan ole itsetarkoitus, eikä niiltä, jotka ovat läheneet sitä perustamaan, ole puuttunut poliittisen toiminnan mahdollisuuksia muilla tahoilla. Tärkeämpää kuin Suomen Keskustapuolueen menestys on niiden aatteiden menestys, jotka on se ohjelmajulistuksessaan ottanut ajaakseen. Jos vanhat puolueet ryhtyvät nuorimman veljensä kanssa jaloön kilpailuun siitä, kuka tätä ohjelmaa rehellisimmin ja tehokkaimmin toteuttaa, silloin on eräs puolueen päätarkoitus jo saavutettu. Puolue on valmis epäitsekkykseen yhteistyöhön, mutta tarpeen vaatiessa se tulee myös tiukasti puolustamaan näkemystään ja ohjelmaansa. Aatteellinen selkeys on sille arvoista tärkein, eivät hetkelliset poliittiset etunäkökohdat.

VI.

Keskustapuolueen ohjelmajulistuksen voimakkaimmin tulevaisuuteen viittaava kohta on sen toinen kappale:

»Suomen oloja voidaan parhaiten kehittää oikeudenmukaiseen ja demokraattiseen suuntaan nykyisen yhteiskunta- ja valtiojärjestelmän puitteissa, jolla on kansan suuren enemmistön tuki. Yhteiskunnassa on kuitenkin runsaasti korjattavia epäkohtia ja sen hengessä tuuletamisen varaa. On pyrittävä etsimään ne syyt, jotka ovat särkeneet huomattavan kansanosan luottamussuhteen nykyiseen yhteiskuntajärjestelmään, ja näiden syiden poistamisella rakentamaan tämä luottamussuhde siten uudelleen, että tyytymättömien ja katkeroituneiden ryhmä jäsentyy takaisin yhteiskuntaan.»

Luottamussuhde on särkynyt pahasti vasemmalla. Mutta se on rikki myös oikealla. Molemmilla tahoilla on ongelmana sivullisuuden tunne. Vähävaraisen kansanosan piirissä on ahdistusta ja katkeruutta, joka painaa elämää raskaana taakkana. Toisaalta Suomen sivistyneistön suuri osa on jähmettynyt aikansa eläneisiin asenteisiin. Sen suhdetta omaan aikaansa leimaa parhaassakin tapauksessa kyvyttömyys ymmärtää ja osallistua, pahimmassa tapauksessa syvä kauna, katkeruus ja peitettynä olemisen tunne.

Tie uuteen suomalaiseen yhteishenkeen, uuteen suureen yhteiskunnalliseen, taloudelliseen ja sivistykselliseen nousuun voi kulkea vain rikkoutuneiden luottamussuhteiden korjaamisen kautta. Julistuksilla tai ohjelmilla tätä ei saada aikaan. Ainoa mahdollisuus on työ epäkohtien poistamiseksi ja aatteellisen näkemyksen syventämiseksi. Keskustapuolue on omalta osaltaan valmis käymään tähän työhön, ei tilapäisenä vaalipoliittisenä yhteenliittymänä vaan asettaen tavoitteensa vuosikymmenen tähtäimellä.

Keskustapuolue kutsuu rohkeita ja ennakkoluulottomia naisia ja miehiä mukaan viitoittamaan uutta suuntaa, siinä varmassa vakauksessa, että tässä työssä on elämälle löydettävissä arvokas ja kestävä sisältö. On jo liian kauan saatu kuulla, että elämän tarkoitus on koota omaisuutta ja tavaraa, ja että tämä käy parhaiten päinsä polkemalla toinen toistamme. Aikakautena, joka pakottaa punnitsemaan jokaisen päivän ikuisuuden vaa'alla, tällainen tarkoitus ei voi enää tyydyttää. Kohtuullinen hyvinvointi on arvokas päämäärä, mutta siihen täytyy liittyä voimakkaana tunne osallisuudesta yhteiseen kansalliseen ja yleisinhimilliseen rakennustyöhön. Tässä työssä kirkastuvat johtotähdiksi suvaitsevaisuus ja oikeamielisyys — isänmaa, jonka yhteydessä ei ketään syrjitä, oikeus, joka ei ole vain luutuneen kaunan välikappale, moraali, joka ei ole vain tekopyhän onttouden peittäjä.

Huomispäivä kuuluu niille, jotka eivät kysy elämältä, missä on saalis, vaan missä on työsaika.

Största delen av de borgerliga finlandssvenskar, som överhuvudtaget tillhör något parti, är inskriven i svenska folkpartiet. Och likaså kan om de svenska väljarna fastslås, att största delen av dem avger sina röster för svenska kandidater. Men sedan språkstriden i vårt land upphört, har den politiska svenska isolationismen efter kriget ersatts av en mera positiv och samarbetsvillig finlandssvenskhet, som tar sikte på en större gemenskap än språkets. Det färskaste exemplet härpå utgör det nya centerpartiet.

I den offentliga debatten under de senaste åren har betydelsen av borgerlig samverkan på bred bas vid politiska val vunnit allmänt erkännande. Endast enighet ger styrka. Men alla försök att genomföra denna teoretiskt dokumenterade samarbetsvilja i praktiken har visat sig resultatlösa dels på grund av partipolitiska motsättningar och dels till följd av rent personliga ambitioner.

Även inför det nu förestående riksdagsvalet bedrevs underhandlingar i denna anda, som visserligen resulterade i några gemensamma valförbund, men i stort sett står de gamla skiljemurarna kvar. Då erfarenheten sålunda ådagalagt, att det ej varit möjligt att sammanföra de gamla, av inre stridigheter skamfilade partibildningarna, har den återstående möjligheten att bygga upp en helt ny politisk organisation nu genomförts.

För svenska folkpartiet innebär det nya partiets tillkomst ej något hot. Det är snarare tänkbart, att partiledningen härigenom fått ytterligare impulser för en inre konsolidering av sina ställningar efter det gångna årets hårda sammanstötningar mellan H- och K-flyglarna. Såsom partiets historia utvisar, har vissa yrkesgrupper under en längre tid lojalt bildat den aktiva kärna, på vilken partiorganisationen vilar. Redan tre av dessa yrkesgrupper, lärare, journalister och jordbrukare, vilka i huvudsak utövar sin dagliga gärning på svenska, täcker till stor del behovet av ledande funktionärer inom partiet. En under senare år allt starkare och för partiet välkommen breddning av den aktiva verksamheten har tillkommit från högerhåll, om ock på bekostnad av den rent liberala sektorns inflytande. Fullt betryggande förutsättningar torde därför föreligga för partiets framtida verksamhet. Om några också i språkligt avseende liberalt sinnade svenskar redan i begynnelsen stöder det nya partiet, motiverar det sålunda knappast den oro, som man inom folkpartiets högborg synes hysa.

För den, som helst flyktigt ögnat genom de gamla partiernas organ, har det emellertid tydligt framgått, att det nya centerpartiet ingalunda varit välkommet. Det är rätt anmärkningsvärt, att man på de flesta håll, även svenskt, ej synes ha räknat ens med möjligheten, att den lilla skara, som haft djärvheten att helt öppet starta det nya partiet, besjälats av redbara motiv och oegennyttig partionism. Men historien skall någon gång i framtiden objektivt granska det nya partiets mission. Till dess måste all förhandskritik tas med sans och reservation.

Att centerpartiets första kärna kommit att omfatta liberalt sinnade medborgare med förankringar ej blott i de små borgerliga partierna utan även agrart inslag, har på en del håll väckt misstro mot hela företaget. Såsom tidigare antytts, var det ej möjligt att etablera ett kon-

struktiivt samarbete mellan de små partierna, och då en borgerlig samling på så bred bas som möjligt eftersträvades, fanns det ej rimlig anledning att avböja medverkan från kretsar ur ett stort borgerligt parti, som förklarar sig samarbetsvilligt.

Med endast fem dygns valförberedelser på sig för uppställandet av 20 kandidater, för vilka minst 30 namn erfordrades på varje lista, förefaller kampen i centerpartiets första val ojämn i konkurrens med partier, som arbetat i decennier. Men om mina svenskspråkiga läsare tillåter, citerar jag i detta sammanhang det uttrycksfulla finska ordstävets: »Mutta maasta se pienikin ponnistaa».

Som en av den borgerliga liberalismens förkämpar över språkgränsen under de senaste tre decennierna har jag aktivt sökt medverka till en utjämning av den meningslösa, ofta på bristfälliga informationer och kontakter baserade kampen mellan de båda språkgrupperna. Ett av mina angenämaste minnen från åren som studentpolitiker är allt ännu det första samkvämet, som vi ordnade på Nylands Nation för Sydfinska Avdelningen i början av 30-talet. Trots att språkstriden då hade nått sin maximala styrka, var salen till trängsel fylld av lika antal värdar och gäster. Under den studentikosa samvaron knöts många vänskapsband, som består ännu. Det är bl.a. på den andan, som centerpartiets framtid bygger.

EPÄILYJÄ

A-V. Perheentupa

Uuden poliittisen ryhmittymän, Suomen Keskustapuolueen, syntyyn on päivälehdistössä ehditty suhtautua varsin kielteisesti. Ensi asenteet liittyvät luonnollisesti lähinnä päivänpolitiikkaan ja siinä mielessä on esimerkiksi sosiaalidemokraattisen lehdistön kanta perin ymmärrettävä. Sitäpaitsi on uusia — tai uudelleen kudottuja — poliittisia taisteluviirejä kansanvaltamme areenoille viime vuosina ilmestynyt jo niin paljon, että tuskin enää pelkästään määrällistä lisää tarvitaan.

Tästä huolimatta on asetelmassa piirteitä, joihin nimenomaan sosiaalidemokraattina katson olevan syytä suhtautua myönteisesti. Tietenkin tällöin täytyy olettaa, ettei uutta puoluetta ole perustettu vaalitempuksi vaan että sen liikkeelle panijat todella pyrkivät pitkäjänteiseen toimintaan.

Nopeasti teollistuvan ja kaupunkimaistuvan yhteiskuntamme poliittisesti vaikein ongelmaviidakko on viime vuosikymmeninä kasvanut maatalouden ympärille. Ilmielävä ristiriita on jo siinä tosiasiaassa, että agraaripuolue, joka omaa vahvat maaseuturomanttiset perinteet, on teollistumiskehityksen ehkä kiihkeimmässä vaiheessa noussut politiikan keskeisimmäksi tekijäksi. Tämän puolueen jäsenistön pääosalle ja ennen muuta sen aatteille uuden, juuri syntyneen ja syntyvän yhteiskuntamme sosiaaliset, taloudelliset ja kulttuuriongelmat ovat liian etäisiä; ne eivät polta. Ja etäisinä ne pysyvät niin kauan, kun pitäydytään kiinteästi

vain omaan yhteiskuntaryhmään, maatalousväestöön ja sen kokemuspääpiiriin. Kaupunkiväestön elinkysymysten käsittelyn täytyy tällaisessa puolueessa olla yhtä ulkokohtaista kuin merentakaisen siirtomaiden pulmien ratkaisemisen erämaan hallituksessa. Toisin sanoen Maalaisliiton pohjan on laajennuttava, jotta tämä puolue voisi osallistua tehokkaasti koko nykyisen yhteiskuntamme rakennustyöhön. Tarvitsemme elimellisiä kompromisseja, jotka voivat tapahtua vain syvällä politiikan peruslähteillä, eivät kokoomushallitusten ohjelmajulistuksissa.

Tämän jälkeen ei enää liene aiheellista todeta, miksi uuden yrityksen oletan — tai mitä haluaisin sen olevan. Kun koko puuha syntyi vahvasti Maalaisliiton suojeluksessa, ei oletamus, että Maalaisliitto täten rakentaa siltä nykyisestä suppeasta piiristään kohti kaupunkimaista väestöä, ole mitenkään omintakeinen. Todennäköisesti on laskettu myös sitä, että mukaan myöhemmin saataisiin yhä kituvammin elävä Suomen Kansanpuolue, joka nyt jo on saatu saman presidenttiehdokkaan taakse. Tämän tilapäisliittoutuman vakiintuminen merkitsisi kieltämättä suurta muutosta poliittisissa asetelmissa. Esimerkiksi kysymys hallitusyhteistyöstä tällaisen puolueen ja sosialidemokraattien välillä muovautuisi perin toiseksi kuin tähän asti punamultaliitossa.

Moisiin haaveisiin on mieluista heittäytyä tarkatessa viime vuosien politiikan vaikeakulkuisia teitä. Mutta unohtaa ei sovi hetkeksikään, että uuden puolueen nimellisestä perustamisesta huolimatta haaveet ovat tuskin tulleet todellisuutta lähemmäksi. Mistä suomalaisen politiikkaan kädenkäänteessä tulisi kompromisseja aikaansaava henki, jota tähän mennessä on turhaan etsitty? Maalaisliiton koko aate, sen ohjelmat, jopa sen nimikin, rakentuvat maaseudun ja kaupungin, kuluttajan ja tuottajan vastakkain asettamiseen. Voidaanko tästä asetelmasta ja sen turvin tehdystä kylvöstä luopua muutoin kuin sukupolvien vaihtuessa? Tarkistus olisi varmasti helpompi, jos se kohdistuisi vain muuttuneisiin tosiasioihin eikä kokonaan irrationaalisiksi käyneisiin käsitteihin, kuten juuri esimerkiksi käsitepariin tuottaja-kuluttaja. Maalaisliiton johto tietenkin tuntee yhteiskunnan väistämättömän kehityslinjan ja tietää, että nykyisellä pohjallaan se on jo siirtynyt puolustuskannalle. Voitot, joita se tästedes saavuttaa, tiedetään vain viivytysvoitoiksi. Maalaisliiton joukolle tämä tosiseikka on kuitenkin mikäli mahdollista vielä pidetty vieraana ja siitä seuraavat päätelmät jätetty tekemättä.

Toisen varmaan yhtä suuren pulman muodostavat teollistuneen yhteiskunnan osan keskiryhmät. Tähän asti ne ovat jääneet poliittisesti varsin passiivisiksi monelta taholta tulevasta lähentymisestä huolimatta. Millä mahdollilla ne nyt aiotaan saada liikkeelle?

Ei voi kieltää sitä menestystä, mitä Maalaisliitolle on ollut sen pyrkiessä vetämään mukaansa nuorta lahjakasta ja hyvin koulutettua johtajainesta. Valittaen totean, ettei Sosiaalidemokraattinen puolue ole tässä suhteessa ollut yhtä aktiivinen, mikä näkyy myös tuloksista. Juuri tämä Maalaisliittoon liittynyt tai sitä lähellä oleva aines on varmasti tyytyväinen uuden suuntauksen oireista. Mutta he ovat vain johtajia ilman joukkoja ja ilman asemia. He tulevat olemaan varsin käyttökelpoisia uudelle puolueelle, mikäli se pääsee liikkeelle, mutta he voivat luultavasti vain varsin vähän auttaa tätä liikkeelle lähtöä. Tärkeimmiksi muodostuvat ne asenteet ja reaktiot, joita syntyy laajemmissa ryhmissä, lähinnä jo järjestäytyneen poliittisen keskustan piirissä.

Uskoni uuden puolueen menestymiseen ei siten ole kovinkaan suuri. Ainakin paljon saadaan tehdä sitkeää työtä, ennen kuin mitään todella näkyvää syntyy. Siinä mielessä liikkeelle lähdön ajankohta tuntuu heikosti lasketulta. Varmasti on liiallista optimismia olettaa huomattavia tuloksia ensi eduskuntavaaleissa näin vähäisin valmisteluin. Jatkoon pääsy edellyttäisi kuitenkin jonkinlaista menestystä.

Ralf Friberg

Jos laajasti ja vapaamielisesti haluaa lausua suomalaisen poliittiseen maisemaan mielekkäästi niveltävän keskustan käsitteen, on ensiksi-kin yleisesti myönnettävä, että vasemmiston ja oikeiston välille mahtuu voimatekijä ristiriitoja tasoittamaan. Mutta yksinomaan sovittelun ja- lolle tehtävälle omistautunut ryhmä on nähdäkseni tuomittu näivetykseen ja unhoon kannatuksen puutteen johdosta. Tarvitaan keskusta-ohjelma. Ideologisia teesejä ei kuitenkaan kukaan tunne omakseen siinä mielessä, että pelkkä uskonkappaleiden toistaminen johtaa omaksumiseen. Harvat Suomen kuningasmielisistä äänestävät Matti Klemetilää vaikka Matti I onkin ainoa julkinen, vaaleissa esiintynyt monarkian puolestapuhuja pitkiin aikoihin!

Kun täten olen tunnustanut keskustan käsitteenä, huomauttan sen ohjelman tarpeesta ja esittänyt epäilyksen, että ideologia vaatii työtä ja samalla taistelua keskustan levittämiseksi, minun täytyy täsmentää, mitä keskusta ja sen ohjelma sisällensä pitävät dynaamista kuusikymmen-lukua silmälläpitäen.

Se aines joka nyt puoluekartalle mahtuu keskustarajojen sisäpuolelle on kovin sekalainen ja sen värisävy on sangen epäyhtenäinen. Vapaamie-liset, Suomen kansanpuolue, Ruotsalaisen kansanpuolueen ehkä vahvis-tumassa oleva vasemmistosiipi, osa maalaisliiton nuorta polvea sekä sen kaupunkilaistumassa oleva aines, puolueettomat kansalaiset, ryhmä aka-teemisiämme, sekä toistaiseksi arvaamisen varassa oleva määrä vasem-mistopuolueissa. Siinä on keskustaa kerrakseen, vankasti vasemmalle ja oikealle juuriensa työntävää.

Koska liberalismi on maassamme kokenut mieron osan, kodittomuuden kaikki haitat, ja koska tämä vapaamielisyys tästä johtuen on esittä-nyt vähäistä osaa yhteiskuntakehityksessä, voi ehkä odottaa, että vapaa-mielisyyden värittämällä voimakkaalla, sosiaalisella, syrjäseuduille ulot-tuvalla, vähäosaisiin kohdistuvalla suuntauksella, joka on tarmokkaasti yhteiskunnan viimeaikaisen kehityksen kannalla, nyt — kehityksen tai-tekohdassa — on mahdollisuutensa. Vapaamielisyys tarjoaa uuden va-lintamahdollisuuden. Rauhaa ja puolueettomuutta, me-henkeä, julistaa aivan oikein juuri syntynyt Keskustapuolue, ja keskustan ideologista ydintä kuvaa ehkä parhaiten Kalervo Siikalan mielitermi «Bewegung».

Keskustan työkenttä on sekä ideasta että tilanteesta johtuen määrä-tön. Älymystö, radikaali nuoriso, uuden ajan julistajat, ulko- ja sisä-poliittiset keskustelijat ja kommentoijat tarvitsevat ilmaisen vapautta ja sanomalleen kantavuutta. Kansainvälisyyden ystävät vaativat huomiota kaikkien päivittäin tietoisuuteemme saatettujen maailmankolkkien on-gelmille. Talouselämämme mielenkiintoinen kehitys kahden erilaisen jär-jestelmän eksyttävässä välimaastossa, uusien eturyhmien synty, yh-teiskuntarakenteen muutokset, kaupunkeihin muutto, elintason nousu, poliittiset heilahtelut, tiedotusvälineiden valtava paine ja vanhojen puo-luemuodostelmien ritisevä halkeilu, tässä eräitä ehkä liiankin lennok-kaasti hahmoteltuja kehityspiirteitä. Varmaa kuitenkin on että ajan nyrkki voimakkaasti pusertaa Suomea — keskustahakuisesti.

Olen yrittänyt määritellä keskustan voimat, sen ajankohtaisen taustan ja ohjelman ääriviivat. Keskustaa tarvitaan, sillä on ideologinen pohja ja käytännön työsa-
rka.

Kiusallisinta on määritellä, onko Suomen Keskustapuolue syntynyt oikeissa taivaan merkeissä. On ennen aikaista sanoa mitään lopullista siitä, että K-aatteen ajajat valitsivat perustaa uuden puolueen sen sijaan että olisivat (a) yrittäneet perustavana toimenpiteenä yhdistää jo olevia keskustaan päin kallistuvia puolueita katto-organisaatioon. Tämän toimenpidelinjan muodostuminen olisi kuitenkin selvästi ollut tehtävä vasta seuraavana presidenttikautena, koska tämän vuoden presidentinvaalit vielä kulkevat vanhan ja sitäkin vanhemman kaunan merkeissä. (b) Voidaan ajatella että asianomaisissa puolueissa olisi tarvittu kypsyttelyä, etenkin maalaisliitossa, kansanpuolueen kypsyttävät ehkä vaalitulokset. Tämä puhuu myös puolueen perustamisen lykkäyksen puolesta.

Nyt joku kysyy: mitä pahaa siinä on että maalaisliitto kulkee keskustakehityksen kärjessä? Lähinnä seuraavat seikat: maalaisliitto on etupuolue, olkoonkin että se varjelee kaikkia maalaisseudun rikkaita elämänmuotoja. Agraareja rasittaa pahasti huonot välit eräisiin muihin puolueisiin. En väitä että tämä olisi maalaisliiton syytä. Maalaisliiton kärkiryhmä on liian kapea, liian sidottu päivänpolitiikkaan ja on kansuksensa ansainnut sitkeässä intressiryhmien pusкупainissa. Se ei voi vapautua progressiiviseen «bewegungiin».

Onko keskustapuolueen ajatus täten tyrmätty? Väitänhän että puolueen perustamisen ajankohta on hätiköiden valittu, sen tunnusväri vihreä ja sen eliitti joko tuntematonta tai muualla sidottua. Kyllä keskustapuoluetta tarvitaan. Mutta on syytä odottaa kunnes meikäläinen puoluehajaannus saavuttaa lakipisteensä, tai vaihtoehtoisesti, kunnes nykyiset puolueet ovat panssaroineet kylkensä niin että he luottavat kylliksi omaan voimaansa voidakseen myös luottaa kanssakäymiseen toisten ryhmien kanssa. Aika tekee työtä keskustan hyväksi suomalaisen yhteiskunnan parhailleen kokeman perusteellisen muodonmuutoksen alun päästessä täyteen vauhtiin.

On siis valitettavasti suhtauduttava pidättyvästi uuden puolueen esiinmarssiin. Jos keskusta-ajatuksen toteuttaminen tämän jälkeen joutuu huonoon huutoon, silloin on poliittiselle yhteistyölle ja kehitykselle tehty ainakin tilapäinen karhunpalvelus, joka samassa määrin hidastaa puolue-elämämme selkiytymistä.

En kajoa uuden puolueen kaksikielisyyteen, joka sinänsä on sovinnollisuuden merkki. Totean vain että liberaalit tällä hetkellä muodostavat vaikuttavan osan sitä herkästi liikuteltavaa tasapainoa, jonka varassa Ruotsalainen kansanpuolue voi suurimmat palveluksensa maallamme suorittaa. Kallistuminen oikealle on aina estettävä. Puolue on kielipuolue, sen tarve tunnetaan ja nykyisin tunnustetaan sen ansiot. Täten keskustapuolueen ruotsalaisista voi ruotsalaisuudelle olla sangen kyseenalainen hyöty.

TUNNE AIKASI — TILAA KATSAUS!

Katsaus 1962 — 6 numeroa — 450 mk — voidaan tilata soittamalla puh. 416 417 tai 624 978.

TARVITAANKO?

Pekka Laukkanen

Uusien puolueiden perustamisella ja osanotolla vaaleihin on oleellisen tärkeä *käytännöllinen* puolensa, joka on pidettävä mielessä ennenkuin puututaan lainkaan itse aatteellisiin kysymyksiin. Vaalijärjestelmämme pakostakin suosii suuria puolueita, jokaista kansanedustajaansa kohti pieni vaaliliitto tarvitsee enemmän ääniä kuin suuri. Ja jos vaaliliitto on niin pieni ettei se saa vaalipiirissä yhtään ehdokasta läpi, silloin on tosiasia, että sen saamat äänet ovat menneet kokonaan hukkaan. Hukkaaänistä hyöttyy loppujen lopuksi eniten SKDL, onhan tunnettu tosiasia, että vuoden 1958 valtiollisissa vaaleissa tämän puolueen vaalivoitto olisi voitu estää muutamilla porvarillisten puolueiden vaaliliitoilla. Niinkauan kuin kommunismin vaara on nykyistä suuruusluokkaa, meillä ei yksinkertaisesti ole varaa sellaiseen ylellisyyteen kuin hukkaaäniin.

— — — — —

Uuden puolueen osallistumista valtiollisiin vaaleihin voidaan näinollen perustella vain jos sen syntyyn on ollut erittäin painavat ja pakottavat syyt. Täyttääkö äskettäin perustettu Suomen Keskustapuolue nämä vaatimukset?

Poliittisten puolueidemme ohjelmat laidasta laitaan ovat hämmästyttävän samankaltaiset, eikä Suomen Keskustapuolue juuri tee poikkeusta. Jos tämä puolue todella pystyy juurtumaan politiikkamme karuun maaperään, muotoutuu senkin politiikan linja vasta käytännön ratkaisujen viitoittamana vuosien kuluessa. Näin sivullisena on vaikea vielä sanoa objektiivista arviota puolueidemme kuopuksesta, varttuokoon nyt hiukan niin nähdään onko se tullut isäänsä vai äitiinsä.

Kuten sanottu, tuntuu hiukan vaikealta löytää uuden puolueen kannattajien lausunnoista mitään ratkaisevasti uutta, ei ainakaan mitä tulee sisäpoliittisiin kysymyksiin. Sensijaan Suomen Keskustapuolue antaa ymmärtää kuuluvansa niihin ryhmiin, jotka ulkopoliittisesti «nauttivat luottamusta». Tämä on argumentti johon on syytä puuttua.

Ulkopolitiikassamme, tai pikemminkin ulko- ja sisäpolitiikan keskinäisissä suhteissa on viime vuosina ollut nähtävissä eräänlainen käymistila, joka huipentui syystalvella 1961. Minusta näyttää siltä, että Suomen Keskustapuoluekin osittain on tämän käymistilan synnyttämä, mutta onko se tarpeellinen? Vastauksen löytämiseksi olisi yritettävä lyhyesti selvittää, mitä oikeastaan on tapahtunut.

On ilmeistä, että ulko- ja sisäpolitiikka maassamme ovat tulleet yhä selvempään vuorovaikutukseen keskenään sitten syksyn 1958 «yöpakasten». Muutos tunnetaan kaikkialla, mutta sen syvälleikäypää luonnetta ei vielä selvästi tajuta. Asetelma on oleellisesti toinen kuin viisikymmentäluvun ensimmäisellä puoliskolla, se on erikoislaatuinen muttei ainutlaatuinen nykymaailmassa. Siinä on piirteitä, joille löytyy mielenkiintoinen vertailukohde Puolassa vallitsevaan tilanteeseen. Vaikka puolalaisista vain pieni osa lienee sisäpoliittisesti samaa mieltä hallitsevan johtoryhmän kanssa, he kuitenkin yleisesti antavat hallitukselle kannatuksensa, koska se pystyy takaamaan tiettyssä määrin vapautta ja toimii eräänlaisena painopisteenä Puolan ja Neuvostoliiton suhteissa. Järjestelmä tarjoaa täten vallassaolevalle ryhmittymälle mahdollisuuden lujaan politiikkaan omassa maassa, kuitenkin vain riippuvaisuussuhteen vastaavan lujittumisen hinnalla. Suomen ja Puolan tilanteessa on tietysti olennaisia eroja, mutta eräät periaatteelliset yhtäläisyydet ovat

selviä. Pohjimmainen syy aseamme muutokseen on itsessämme, suomalainen itsepäisyys on tehnyt sisäpolitiikkamme valtataistelusta niin armottoman, että se on tarjonnut otollisen maaperän tapahtuneelle kehitykselle.

Uusi tilanne on joka tapauksessa realiteetti, joka vaatii uutta asennoitumista. Tapahtuneet tosiasiat on todettava, ja niiden mukaan toimittava. Tämä merkitsee ennenkaikkea sitä, että ulkopoliitiikkamme johdolle on annettava mahdollisimman yksimielinen tuki, olkoonkin että se tapahtuu tinkimällä jossain määrin parlamentarismin hengestä. Itse ulkopoliitiikan linjastahan ei erimielisyyttä olekaan. Myös sisäinen eheytyminen on nyt välttämättömämpää kuin koskaan ennen.

Edellä olenkin jo antanut vastauksen esitettyyn kysymykseen. Nyt vaaditaan yhteistyötä poliittisten ryhmittymien kesken, mistä jo on ollut ilahduttavia merkkejä, mutta en näe mitään syytä perustaa uutta puoluetta toteamaan tosiseikkoja jotka kaikki myöntävät.

Samalla kun Suomen kansan yksimielisyys ulkopoliitiikassa nyt tulee entistä selvemmin esille, on uudessa tilanteessa myös tärkeätä turvata demokratiamme säilyminen, joka ymmärrettävästi ei nyt olekaan aivan itsestään selvä asia. Epäilen, onko tämä kysymys täysin oivallettu Suomen Keskustapuolueen perustajien piirissä? — Minusta muuten tuntuu, että valtiollisten vaalien tulos helmikuussa tulee osoittamaan, että äänestäjät ovat myös tämän asian vaistonneet, vaikkeivät sitä vielä täysin selvästi näekään.

Huomaan olleeni melko kriittinen uuden keskustapuolueen tarpeellisuuden suhteen. Uskon kuitenkin, että Suomen Keskustapuolue on perustettu aidosta vakaumuksesta, ja loppujen lopuksihan meitä suomalaisia on vain kaksi puoluetta, kommunistit ja kaikki muut.

KIRJALLISUUTEMME UUDISTAJIA otava

PAAVO HAAVIKKO toinen taivas ja maa

»Romaani osoittaa, miten tavallinen on ainutlaatuista, miten kirjan voi tavanomaisilta näyttävien keinoin tehdä uudella tavalla. Eikä tavallisen ainutkertaisuus ole vain kirjailijan epätavallisen taidon osoitus, se on enemmän: Haavikon ainutlaatuinen kyky nähdä. — Toinen taivas ja maa, suuren kieltä luovan lahjakkuuden osoitus, pysyvä taideteos.» (Mirjam Polkunen, US). 241 siv. 750: —, kangask. 950: —.

VEIJO MERI sujut

»Kauden huomattavimpia romaaneita ja nuoren kertojan merkittävä voitto.» (Kauko Kula, Kirjastolehti). »Kirjailijana Meri on mies kuusta, hän ei ymmärrä ihmisen erisuuntaisten toimintojen älykkyyttä. Hän ei ole vain kyky. Hän on merkittävä uudistaja.» (Jörn Donner, Dagens Nyheter). 185 siv. 600: —, kangask. 800: —.

HANNU SALAMA se tavallinen tarina

»Hannu Salama oli syksyn ensiesiintyjistä se, jonka teokseen liittyi kirjallisen tapauksen tuntua. Salaman romaani on intuitiivisen ehyt; se on todistus luonnonlahjakkuudesta, jonka veroista ei näin yllättäen ole ilmaantunut kirjallisuuteemme aikoihin.» (Pekka Tarkka, US). 162 siv. 600: —, kangask. 800: —.

Moralistin ei pidä moralisoida, vaan politikoida. Epäpoliittinen kansalainen on aivan yksinkertaisesti itsekäs ja arka ihminen.

*

Epäpoliittinen etiikka on vastuussa politiikan amoraalisuudesta. Yksityisajattelija ei ole vain naurettava, vaan myös väärässä. Ajatuksemme eivät ole yksinäisiä; ei ole täysin itsenäistä, epäyhteiskunnallista ajattelua.

Lause on kuvio, kuviolla on tausta — toisten lauseet.

*

Kulttuuripolitiikkaa tarvitaan ja harjoitetaan siinä määrin kuin kulttuurin yhteiskunnallisuus nähdään ja tunnustetaan. Kulttuurisosiaalinen ajatustapa on sen myöntämistä, ettei ihminen elä pelkästään leivästä. Hyvinvointiin kuuluu myös viihtyminen, joskus jopa taivaaseen pääsy. Elämään kaivataan sisältöä, hyvät herrat.

*

Nuoruus on kriitikon ikä, mies toteuttaa, loppu kuuluu muistelmille. Ainakaan poliitikko ei siedä hiljaisuutta.

*

Muilla on asenteita, vain minulla vakaumus. Minä valistan, oikaisen ja opetan, naapuri saarnaa, mestaroi ja ojentaa koulumestarin sormen. Minä olen tutkija, vastustaja on kamarioppinut.

*

Talousasiat ovat niitä oikeita asioita tasaisina aikoina — ja silloin luullaan talouspolitiikkaa politiikaksi.

*

Aate on voittanut, kun kymmenen vuoden takaisia ideoita mainostetaan kahden vuosikymmenen ikäisin sanoin.

*

Sosiaalinen ajatustapa ei ole armeliaisuutta, köyhäinhoitoa eikä lähimmäisenrakkautta, vaan yhteisön edun tunnustamista, sosiaalista suunnittelua. Taantumuksen iskulause: apua vain niille, jotka sitä tarvitsevat.

*

Kenellä ei ole, sille ei anneta. Mutta kenelle ei ensin anneta, sillä ei tule mitään olemaan.

*

Jo riittää vaino, riitä. Jo riittää tuo iänikuinen «jo riittää».

*

Kaikki puolueet tarvitsevat edustajia, joilla on nuhteeton nimi ja vaatimattomat lahjat.

Useammilla on sydän paikallaan kuin pää kohdallaan.

*

Nuoruus on mennyt, kun ei enää välitä ilmoittaa mielipidettään. Vanhuus on tullut, kun mistään välittämättä tahtoo pysyä kannallaan.

Suuri suomalainen on järkkymättömän ryhdikäs, oikeaan suomalaisuuteen liitetään jähmeä horjumattomuus. Kaikki johtajamme hakataan kallioon tai valetaan pronssiin.

*

Mitä ihailtavaa on kivettymisessä ja kalkkeutumisessa? Nuori kansa ei voi ottaa ohjeekseen maksoittunutta uhmaa, johon mikään kokemus ei enää pysty. «Me emme muutu» ei voi johtaa muualle kuin umpikujaan. Muistomerkin ja tulevaisuuden viitan tulisi olla mobile.

*

Mikäpä ei olisi ohimenevää, kaikki on muotia. Mutta muoti tarjoaa tilaisuuden muuttumiseen, nuortumiseen. Naisen muodikkuus ilmoittaa, että hän on päättänyt säilyä. Mies murjottaa ja hupenee pois.

*

Maailma asettaa meille yhä uusia vaatimuksia. Siksi ei olisi kohtuutonta, jos vanhoja vaatimuksia hellitettäisiin.

*

Meille on opetettu, että yhteiskuntarauhan perustus on yleinen ajattel-mattomuus ja että yksityisasioihin tyytyminen on erikoisen isänmaallista. Joka tämän uskoo, hän on puolueeton porvari eli sammutettu lyhty.

*

Elämä on lyhyt, politiikan tie pitkä. Poliittinen asema ei ole minkä tahansa uran sivutuote, ei ainakaan yhteiskunnassa, joka ei enää usko auktoriteettiin. On kysymys osaamisesta, ei arvovallasta, joka muuttuu äärettömän herkästi naurettavuudeksi. Kaikkein naurettavinta on marttyyriksi pyrkiminen.

*

Kun rintamamiehet palasivat siviiliin, heillä oli tulinen kiire. He perustivat perheen, pureutuivat ammattiin, tarttuivat heti elämään ja leipään. Heillä ei riittänyt aikaa taiteelle tai politiikalle. He jättivät kentän tyhjäksi nuoremmille ja antoivat vanhempien hallita entiseen tapaan. He eivät pystyneet muodostamaan selväpiirteistä sukupolvea.

*

Viime vuosikymmenen modernismi oli korostetun esteettistä — ja politiikka ahtaasti taloudellista.

Nyt on ilmapiiri politisoitunut, keskustellaan arvoista ja niiden järjestyksestä.

Nuoriso pyrkii valtaan kaikilla aloilla.

*

Kirjoittaja toteuttaa lukijan aikomuksen. Monessa päässä harkitaan kirjan sepittämistä, monessa laatikossa on uuden pamfletin suunnitelma. Mutta teko, kirjoittaminen, vaatii energisen aloitteen, hyvä päätös ei riitä. Hyvä päätös tai kaunis idea on tarkoitettu vain kaunistamaan omaa kuvaa omissa silmissä — hetkeksi. Hyvä päätös on ele peilin edessä.

*

Tekoja on helppo selittää jälkeinpäin. Vallankumouksella on syynsä ja hävityllä sodalla virheensä. Mutta miksi tappiota ei arvattu ennakolta tai miksi epäkohtia ei korjattu ajoissa? Miksi vain harvat tajuaavat muutoksen välttämättömyyden toiminnan hetkellä?

*

Mitään puoluetta ei voi piirustaa valmiiksi ennakolta, koska politiikka on toimintaa ja saa muotonsa vasta toiminnasta. Koko puuha syntyy siitä epämääräisestä aavistuksesta, että jotakin pitäisi tehdä ja että jotakin voitaisiin saada aikaan yhdessä. Eikä mitään toteuteta vastarintaa kohtaamatta.

Atomifyysikän viimeaikainen sairaaloloinen kehitys on aikaansaanut sen, että Baconin iskulause on nyt muutettava muotoon: *tieto on valitettavasti valtaa*. Pessimistit katsovat jopa, että kulttuurin kehitys on lähellä loppuaan. Parempi on ehkä sanoa kuitenkin kuten Jungk, että oletettavasti ihmiskunta on vain kulkenut erään tien loppuun. Harhatie se on ollut sikäli, että meidän aikamme on miltei samastanut kulttuurin kehityksen teknilliseen edistymiseen.

Klaus Vala, *Atomifyysikkojen kohtalo*, 1/1957

Ei ole henkilöitä, jotka puolueperinteistä riippumattomina, sosiaalisista enakkoluuloista vapaina loisivat tämän aineiston perusteella suuntaviivoja suomalaisen yhteiskunnan terveille kehitykselle. Aineistoa on, ajatusta puuttuu. Tällainen välinpitämättömyys, *henkinen tylsyy*s, käy maan kehitykselle kohtalokkaaksi. Sen sijaan, että kulkisimme itse valittua tietä eteenpäin, ajaudumme surkeasti kehitysvaiheesta toiseen — poliitikoilla on käytettävissä ainoastaan ristiriitaiset ideologiansa, repaleiset lipunsa, jotka kenties joskus ovat vastanneet ajan tarpeita — ja kansakunnan ajattelevat päät joko nukkuvat tai ovat suuntautuneet perin ylimaallisiin ongelmiin.

Reijo Wilenius, *Suomalaisten henkinen tylsistyminen*, 2/1957

Nykyhetkinen suomenkielinen kirjallisuus keuhuskelee usein korkealla intellektuaalisella tasollaan, runous on sangen rationaalista ja monet aforistikot solmivat mietteitään pieniksi, kireiksi solmuiksi, mutta on hämmästyttävää, miten vähän varsinaisia ajatuksia, mitavampia ajatuksia södergranilaisessa tai pekkaslaisessa mielessä se on tuottanut.

Henri Broms, *Edith Södergran ja suomalainen kulttuuri*, 1/1958

Kehitys niissä läntisen demokratian maissa, joitten poliittinen elämä on jo aikojä sivuuttanut nykyisen suomalaisen Sturm und Drang-vaiheen, näyttää osoittavan, että kompromissi kansanedustajan vapauden ja puoluekoneen vallan välillä on mahdollinen. Tämä ta-

pahtuu lähinnä puoluejärjestön sisällä toimivan omatahtoisen ja yksityisetuista tavoittelevan puoluekoneen taltuttamisen avulla, sen jälkeen kuin sen nimissä tapahtuvaa yksipuolista vallankäyttöä vastaan nousee riittävän laaja kansalaismielipide.

Kauko Sipponen, *Kansanedustajan vapaus ja vastuu*, 2/1958

Suomalainen parlamentarismi on sisäisten puolueriitojen ja -juonittelujen sekä taloudellisten etujärjestöjen vaikutusvallan voimistumisen takia ajautunut jonkinlaiseen moderniin kabinetti-politiikkaan, jonka johtolangat ovat muutamien harvalukuisten puoluemiesten ja mahtavuudessaan pulistelevien etujärjestöjen johtomiesten käsissä. Nämä herrat ovat usein keskenään katkerassa henkilökohtaisessa riidassa. Heillä on käsissään järjestöko-neistot, joien avulla »maanviljelijä Kamarainen», »työmies Suomalainen» ja »konttoristi Kurkelainen» saadaan muodostamaan yhteiskunnallinen kansansa.

V. O. Veilahti, *Suomen ihme*, 1/1959

Kaiken kaikkiaan yksilön ei tarvitse olla normaalia kiukkuisempi päästäkseen sopeutumattoman kansalaisen mai-neeseen. Tavallista riippumattomampi asema tai keskimääräistä huolettomampi avomielisyys riittää leimaamaan hänet vaikeaksi yksilöksi, vaikka käytös olisi muuten sopuisa ja katsanto iloinen. Jos itsenäisyystahtoon lisätään sanomisen kyky eli hienommin ilmaistuna kirjallinen lahjakkuus, niin hiljaisesta kirjattoukasta tekaistaan vaivatta oikea kauhukakara.

Jouko Tyyri, *Nuoret vihaiset miehet*, 2/1960

Ei ole epäilystäkään siitä, että wieniläiset leivonnaiset ovat Euroopan parhaat. Itse en pidä lainkaan leivoksista, mutta puolentoista kuukauden oleskelu Wienissä sai sentään kolme, neljä kertaa lankeamaan erittäin miellyttävällä tavalla. Sitäpaitsi ei voinut välttää ihailemasta näiden tuotteiden raikasta ulkonäköä ja niitä tarjoilevien paikkojen viehättävää ylöspanoa kaupunkikävelyillä. Wieniläisessä kahvilassa

on muuten tarjolla kaikkea mahdollista: sievät, nuoret tytöt hoitavat tarjoilua, eikä heillä näyttänyt olevan koskaan vaikeuksia hoitaessaan sikäläiseen jalo- viinaanakaan kastettuja turisteja, port- sari-instituutio loisti poissaolonsa tar- peellisuutta ja lasi, jalopuu ja kromi oli aivan yhtä tyylikkäästi käsiteltyä kuin ikäänän meidän colombioissamme.

Pentti Karhunmaa, Wieniläisiä leivoksia, 3/1959

Mutta on toinenkin mielipiteen laji, turvaton ja halveksittu. Se on yksityi- sen ihmisen, kansalaisen ja yksilön mie- lipide, joka esitetään omalla vastuulla, oma nahka panttina. Sitä nimitetään kaikkein suomalaisimmalla ja kansalli- sinmalla taholla totuudentorveiluksi — sanotaan, että jokainen painakoon omaa lehdykäistään katujen kulmissa, sanan vapaus sallii sellaisen.

Pekka Lounela, Mitä Suomessa saa puhua, 1/1960

Muuttuvasta yhteiskunnasta puhutaan paljon, eräiden mielestä liiaksi. Käydyn keskustelun pinnallisuudesta johtuneen, että sen vaikutus asenteiden muovaa- jana näyttää jääneen vähäiseksi. Yhteiskunnalliset asenteet säilyvät ennallaan tai muuttuvat vain hitaasti. Voi- daan väittää, että keskitason suomalai- sen syvin tunnepohjainen yhteiskunta- kuva liittyy paljon lähemmin 1930-lu- vun kuin 1960-luvun todellisuuteen. Tästä seuraa, että suhtautuminen sellai- siin yhteiskunnallisiin ihmiöihin ja on- gelmiin, joiden ikä on vain kymmenen vuotta, tuottaa vaikeuksia. Luonnol- lista on, että tällaisen tilanteen valli- tessa poliittinen toiminta sujuu huo- nosti.

A.-V. Perheentupa, Myöhästyminen poliittisissa asenteissa, 6/1960

Runoilijan ammattitaitoa on puhua torjutuista, muistin karttamista asioista niin, että ne sytyttävät. Tämä on sabo- töörin ammattitaitoa — millään muulla ammattitaidolla ei vieroksunnan ja pe- lon muuria voida murtaa. En kuiten- kaan halua nähdä runoilijoita ristiin- naulittuina; tehtävänsä tunnustaenkin on heillä lupa vaatia kaikkia oikeuksia. En myöskään näe heitä ainoalaatuksina poikkeusihmisinä, sillä avoimet, itseään liikkeellä pitävät ihmiset eivät suinkaan useinmiten ole runoilijoita — eivätkä nämä määritelmät aina sovi runoili- joille.

Pentti Holappa, Nuoret ja nykyrunous, 6/1960

Suomalaisella lukeneistolla on ylei- sesti ottaen poliittinen kompleksi, minkä juuret johtavat 40-luvulla koettuihin pettymyksiin ja 30-luvun aatteiden va-

rarikkoon. 50-luvulla oppineisto on esittänyt katkeroituneen syrjästäkatso- jan osaa, kun maaseutuväestön ja teh- dastyöläisten etujen ajajat ovat jakaneet yhteistä kakkua ja pitäneet demokra- tiassa huoneenhallitusta. 30- ja 40-lu- vuilla syntyneestä lukeneistosta on kas- vatettava tässä mielessä uusi polvi, joka ei tuijota vanhempiensa pettymyksiin. Suhteessa politiikkaan tämän uuden polven on etsiädyttävä uusille teille. Osanoton yhteiskunnan asioiden hoitoon on tultava sille itsestäänselväksi asiaksi.

Seppo Jokipii, Laiska lukeneisto, 3/1960

Ihminen ei ole vapaa niin kauan kuin hän on yhä henkisesti sidottu johonkin yläpuolellaan tai ulkopuolellaan olevaan auktoriteettiin. Hän on henkisesti va- paa vasta kun hänen painopisteensä on hänessä itsessään, hänen oman henki- sen luontonsa perijumalallisissa syvyyk- sissä. Ellei ihmisen henkinen painopiste ole hänessä itsessään, se on jossakin muualla — ja saattaa olla missä tahansa. Ellei hän voi itse, omalla pohjallaan, ratkaista oman olemassaolonsa keskei- simpää kysymyksiä — kuka voi ne rat- kaista hänen puolestaan?

Matti Luoma, Henkinen vapaus, 1/1961

JUURI NYT AJANKOHTAISIA

PEKKA PEITSI Tässä sitä ollaan

Tunnettu nimimerkki (tri Urho Kekkonen) tarkastelee terävästi val- tiollista asemaamme. »Kypsan ja lu- keneen politiikan teos. Se on kirk- kaasti ajateltu selvitys sekavan ajan tuskallisimmasta ongelmasta.» (Kes- kisuomalainen) — 3. painos. 450 mk.

OLLE TUOMINEN

Hyvästi kansallis- romantiikka

Nuoren sivistyneistöpolven virkeää yhteiskunnallista kritiikkiä. »Teki- jälle on annettava tunnustus siitä, että hän on ottanut rohkeasti esille myös sellaisia kysymyksiä, joista usein valetaan.» (Vartija). — 180 s. 700 mk.

TAMMI

SUOMEN KESKUSTAPUOLUEEN OHJELMAN- JULISTUS

1. Ulkopolitiikan alalla Suomen Keskustapuolue tukee aktiivisesti Paasikiven-Kekkosen linjaa, juurruttaen tätä politiikkaa kaupunkien ja asutuskeskusten väestön tietoisuuteen.

Puolue kannattaa ystävällisiä suhteita kaikkiin maihin ja puolueettomuuspolitiikkaa, joka pyrkii pitämään Suomen suurvaltain ristiriitojen ulkopuolella sekä jokaisessa tilanteessa turvaamaan ystävälliset ja luottamukselliset suhteet Neuvostoliittoon ystävyys- ja avunantosopimuksen sekä rauhanomaisen rinnakkaiselon periaatteiden mukaisesti. Puolue suhtautuu myönteisesti pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Puolue kannattaa Suomen aktiivista osallistumista kansainväliseen yhteistyöhön ja sovitteluun Yhdistyneiden Kansakuntien piirissä ja muissa kansainvälisissä elimissä. Suomen tulee osaltaan tukea itsenäisyytensä saavuttaneita uusia kansakuntia mm. antamalla teknillistä ja taloudellista apua.

Maanpuolustuksen alalla puolue pitää oikeina johdonmukaisia ponnistuksia maan aseman turvaamiseksi mahdollisen kansainvälisen selkkauksen varalta. Puolustuslaitosta on kehitettävä silmälläpitäen Suomen tekemien valtiotosopimusten asettamia velvoituksia ja sopusoinnussa Paasikiven-Kekkosen linjan ulkopolitiikan kanssa. Nykyaikaisen sodankäynnin luonteen vuoksi on erityisiä ponnistuksia omistettava väestönsuojelun kehittämiseen ja varsinkin väestön turvaamiseen säteilyvaaralta.

2. Sisäpolitiikan alalla puolue pyrkii vahvistamaan maltillisia keskustavoimia ja niiden yhteistyötä sekä poistamaan asutuskeskusten ja maaseutuväestön välistä aiheetonta ristiriitaa.

Suomen oloja voidaan parhaiten kehittää oikeudenmukaiseen ja demokraattiseen suuntaan nykyisen yhteiskunta- ja valtiojärjestelmän puitteissa, jolla on kansan suuren enemmistön tuki. Yhteiskunnassa on kuitenkin runsaasti korjattavia epäkohtia ja sen hengessä tuulettamisen varaa. On pyrittävä etsimään ne syyt, jotka ovat särkeet huomattavan kansanosan luottamussuhteen nykyiseen yhteiskuntajärjestelmään, ja näiden syiden poistamisella rakentamaan tämä luottamussuhde siten uudelleen, että tyytymättömien ja katkeroituneiden ryhmä jäsenyytä takaisin yhteiskuntaan.

3. Kulttuuripolitiikassa puolue kannattaa hajasijoitusta ja elinkelpoisten kulttuurikeskusten muodostamista eri puolille maata.

Puolue kannattaa opetuslaitoksen voimakasta, suunnitelmallista kehittämistä ja kiinnittää suurta huomiota myös koulun sisäisen hengen uudistamiseen ja työtapojen nykyaikaistamiseen.

Puolue kannattaa järjestelmällisiä ja tehokkaita toimenpiteitä tieteellisen ja kulttuurielämän kohentamiseksi ja näillä aloilla toimivien henkilöiden luovan työn turvaamiseksi.

Puolue tukee Suomen kansainvälisten kulttuuriyhteyksien kaikinpuolista laajentamista erilaisiin ja eri yhteiskunnallisia käsityksiä ja kehitysasteita edustaviin maihin.

4. Sosiaalipolitiikan alalla puolue on uudistusystävällinen ja kannattaa hyvinvointivaltion ajatusta. Sosiaaliturva kuuluu jokaisen kansalaisen perusoikeuksiin ja yhteiskunnan perusvelvollisuuksiin.
5. Talouspolitiikan alalla puolue on teollisuusystävällinen ja kannattaa yrittäjänvapautta sekä maan suurimittaista teollistamista. Puolue suhtautuu myönteisesti valtiovallan harjoittamaan taloudellisen kehityksen suunnitteluun ja rohkaisemiseen. Valtion ja kuntien taloudellisella toiminnalla on oma tehtävänsä maan voimavarojen saattamiseksi täysohjeeseen käyttöön.

Puolue kannattaa teollisuuden ja muun taloudellisen toiminnan hajasijoitusta. Maan eri osia on kehitettävä tasapuolisesti. Alikehittyneiden alueiden ongelma kaipaakin erityistä huomiota.

Suurkaupunkien nopea kasvu aiheuttaa kaupunkilaisille haittoja, kuten nousevia asumis- ja kuljetuskustannuksia sekä julkisten laitosten ja virkistysmahdollisuuksien riittämättömyyttä. Nämä epäkohdat on poistettava ja uusien syntyminen estettävä.

Maatalouskysymyksessä puolue lähtee kuluttajaväestön elintarvikehuollon turvaamisesta. Jo valmiusnäkökohtien vuoksi on peruselintarvikkeiden tuotannossa pyrittävä turvatun omavaraisuuden asteelle. Puolue kannattaa maankäyttöpöliitiikan ohjaamista siten, että maatilojen kannattavuus paranee ja maatalous joustavasti sopeutuu teollistuvan yhteiskunnan kasvuun.

6. Aatepöliittisesti puolueen päätarkoituksena on kansakunnan eheyttäminen ja realistiseen ajatteluun perustuvan kansallishengen kehittäminen. Näissä pyrkimyksissä puolue nojautuu vapaamieliseen, edistykselliseen suomalaiseen perinteeseen ja vetoaa siten kansalaisiin kieleen, uskontoon ja yhteiskuntaluokkaan katsomatta.

Suomen Keskustapuolueen puheenjohtaja: ministeri Pauli Lehtosalo. Eduskuntavaaliehdokkaat Helsingissä: Auranen Ahti, Bremer Carl-Otto, Fogelholm Karl-Gustaf, Gordin Dan, v. Konow Aino, Lehtosalo Pauli, Niemi Kauko, Numminen Jaakko, Paavilainen Erkki, Siikala Kalervo, Siltanen Einari, Tuominen Olle, Tyyri Jouko, Törnqvist Erik, Valtaala Eira, Wilenius Reijo.

(Ilmoitus)

PUOLUEETON KATSAUS?

— Onko Katsauksen viisivuotinen riippumattomuus lopussa, kysyttäneen monella taholla, kun tämä numero tulee lukijoitten käsiin. Päätoimittaja, valtiot. lis. Reijo Wilenius on asettunut uuden puolueen, Keskustapuolueen, kansanedustajaehdokkaaksi. Syyt, jotka ovat tähän ratkaisuun johtaneet, lienevät ymmärrettäviä niille, jotka ovat lukeneet hänen kirjoituksiaan Katsauksen viime numeroissa. Hän on todella huolestunut maamme poliittisesta tilanteesta ja katsoo välttämättömäksi ryhtyä osaltaan toimimaan vaikeuksien selvittämiseksi.

Katsauksen johtokunnassa on kaksi sosialidemokraattia, mutta lehteä on tuskin sen perusteella leimattu kyseisen puolueen äänenkannattajaksi. Katsauksen linjaa ei määrää kukaan yksityinen henkilö, ei edes päätoimittaja. Katsauksen linjaan ja henkeen vaikuttavista yksilöistä on suurin osa puolueisiin lukeutumattomia. Ne lehden toiminnassa mukana olevat, jotka kuuluvat puolueisiin, ovat aina nähneet oikeutetuksi Katsauksen pyrkimyksen asioiden tarkastelemiseen yli puoluerajojen. Eikä meillä ole syytä epäillä, etteikö päätoimittaja vast'edeskin noudattaisi tätä Katsauksen henkeä.

Uuden puolueen syntyminen, varsinkin kun se sijoittuu aatteettomaan keskustaan, on kuitenkin tänä epävarmuuden aikana niin huomattava tapahtuma, että on aiheellista Katsauksessa herättää asiallista keskustelua sen pyrkimyksistä ja tarpeellisuudesta. Lukijalle jää oma vapautensa määritellä kantansa sen tavoitteisiin.

Raimo Antikainen

Seuraavassa Katsauksessa mm.:

- Katsaus keskustelee Pentti Holapan kanssa
- Reijo Wilenius: Vuosisatamme vallankumoukselliset — Ludwig Wittgenstein
- Kari Tarkiainen: Lukio ja yleissivistys
- Juhana Blomstedt: Uutta taidekritiikkiä

TUNNE AIKASI — TILAA KATSAUS

maksamalla 450 mk Kustannusoy Tähystäjän postisiirtotilille 94711 tai postista, kirjakaupoista ja asiamiehiltä.